

Salsa!.doc

3

JAARGANG 4 | SEPT 2008
DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN HET LEUVENS STADSARCHIEF

Leven in het Stadsarchief

Tijdens de voorbije zomermaanden was het Stadsarchief in beperktere mate toegankelijk voor het publiek. Minder leeszaaluren vertalen zich voor het archiefpersoneel echter allerminst in extra vakantie. Integendeel: ook gedurende de zomerperiode werd er druk gewerkt. Twee aspecten die tijdens die publieksluwe periode wat extra tijd kunnen krijgen, lichten we graag eens voor u toe. Enerzijds werden heel wat najaarsactiviteiten voorbereid. Anderzijds was onze vrijwilligersploeg elke maandag trouw op post om het archiefwerk een beetje te helpen verlichten.

Vrijwilligende schoners

Sinds mei van dit jaar beschikken we immers over vijf enthousiaste SALSAl-leden die elke maandagnamiddag het archiefpersoneel komen vervoegen om dossiers te schonen. Dit houdt in dat alle nietjes, paperclips en andere metalen voorwerpen worden verwijderd, zodat zij het papier in de toekomst niet meer kunnen beschadigen. Ook foto's, affiches, kaarten en plannen worden uit de dossiers gehaald om ze elders in het archiefdepot in betere omstandigheden te bewaren. En tenslotte worden alle dossiermappen een stukje bijgesneden, zodat ze perfect passen in de nieuwe zuurvrije dozen. Momenteel hebben Agnes Elsen, Hilda Van Nieuwerburgh, Paul Biva, Florent Stilllaert en Herman Verbruggen al 1033 dossiers geschoond en hebben we onze fototheek en afficheverzameling al kunnen aanvullen met bijzonder en uniek materiaal. Wellicht realiseren onze vrijwilligers zich niet hoe stimulerend en vooruitdrijvend de inzet van hun vrije tijd voor deze basis-archiefopdracht is. Het feit dat zij wekelijks hun steentje komen bijdragen aan die eindeloos lijkend, maar vanuit behoudstandpunt absoluut noodzakelijk karwei, motiveert ook de archiefploeg zelf om hier rond door te zetten. En de toffe groepssfeer op de vrijwilligersnamiddagen zindert de rest van de week nog na in de administratieve ruimte. Wie er iets voor voelt om deze vrijwilligersploeg te komen versterken, mag zich bij deze als van harte uitgenodigd beschouwen. U leert het archief – het archiefmateriaal én het -personeel – alleszins vanuit een heel ander perspectief kennen. Stuur gewoon een mailtje naar archief@leuven of bel even tijdens de kantooruren. Onze archiefmedewerkers geven u graag een woordje uitleg.

Najaarsvoorbereidingen

Dit najaar staan er voor het archief ook heel wat activiteiten op stapel. Allereerst is er opnieuw de deelname aan Stadsklassen, een actieve erfgoededucatieve tweedaagse in de stad georganiseerd door de directie cultuur, de erfgoedcel, M van Museum Leuven en het Stadsarchief. Van 3 tot 14 november komen leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar lager onderwijs uit diverse plaatsen in Vlaanderen kennis maken met de fascinerende middeleeuwse geschiedenis van onze stad aan de hand van het bewaarde erfgoed in ruimste zin. Via workshops, ontdekkingstochten, verhalen en ervaringsgerichte activiteiten op verrassende locaties zullen ze zoals in de voorgaande editie vooral op een actieve en belevingsgerichte manier leren hoe rijk het verleden van een (hoofd)stad als Leuven wel is. Ze kunnen niet alleen kennismaken met het indrukwekkende cultuurpatrimonium, maar krijgen ook inzicht in de hedendaagse ontwikkelingen van een stad. Het Stadsarchief zal aan de hand van haar uitgebreide verzameling middeleeuwse documenten de leerlingen inzicht proberen te geven in de bestuurlijke structuren van een middeleeuwse stad. >>

I N H O U D

Leven in het Stadsarchief	1
Rubriek: Burengerucht	2
Leuven: 1914	4
Over straatnaamgeving te Leuven	6
Activiteiten van Salsa! vzw	8

>> In diezelfde week zal het Stadsarchief ook participeren aan een ander project, dit keer in samenwerking met de dienst Communicatie. Dit jaar is het immers negentig jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog na vier jaar zware strijd kon eindigen. Om dit gebeuren niet onopgemerkt voorbij te laten gaan, besloot het stadsbestuur om een nieuwe openluchttonstelling te organiseren met minder bekende beelden van het door de Duitse bezetter verwoeste Leuven. Op tien verschillende locaties in de binnenstad zullen levensgrote doeken herinneren aan de brand van Leuven die plaatshad op 25 en 26 augustus 1914. Op 11 november zelf zullen ondergetekende en ex-collega-archivaris Piet Veldeman een lezing geven over de context, de feiten en de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog specifiek voor Leuven.

Na deze herdenking van het einde van Wereldoorlog I, biedt het najaarsprogramma ook gelegenheid voor een minder beladen onderwerp in het kader van de Week van de Smaak, die dit jaar plaatsvindt van 13 tot 23 november. Voor dit erfgoedevenement rond smaakcultuur en gastronomie werd onze medewerking gevraagd door een aantal Leuvense beenhouwers. Zij creëren in samenwerking met stadskok Jeroen Meus een culinair novum: een Leuvense paté. Bovendien zullen de acht deelnemende slaggers ook via een permanent vertoonde documentaire in de winkel laten zien hoeveel kwaliteitszorg en vakmanschap er aan ons vlees van kweker tot slager besteed wordt. Het Stadsarchief wil zijn bijdrage aan dit project graag leveren met een fototentoonstelling over de Leuvense beenhouwers van weleer. In de leeszaal zal een gedeelte van de tentoonstelling over de vleesdistributie en de Leuvense slachthuizen, in 2003 georganiseerd door het Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG) en grotendeels gebaseerd op gegevens en beeldmateriaal uit het stadsarchief, opnieuw te zien zijn. Uiteraard vullen we deze tentoonstelling aan met bijkomend en origineel materiaal uit ons depot.

Tenslotte zal onze vriendenkring SALSA! haar jaarlijkse traditie om op 6 december uit te pakken met een nieuw cahier ook dit jaar voortzetten. Het stadsarchief zal dus ook in de komende maanden regelmatig naar buiten treden en zich blijven profileren als het dynamische geheugen van en over de stad Leuven in al haar facetten. We hopen u dan ook weer regelmatig als belangstellende sympathisant te mogen ontmoeten.

burengerucht

Archiefbronnen uit het ancien régime in het Rijksarchief te Leuven

Na zeven jaar aanwezigheid in Leuven gaan de bezoekersaantallen bij de bureaus van het Rijksarchief nog steeds in stijgende lijn. Dat heeft vooral te maken met het succes van het genealogisch onderzoek. Momenteel zijn er meer dan 12.000 microfilms raadpleegbaar, hoofdzakelijk van parochieregisters en de burgerlijke stand, niet alleen van de provincie Vlaams-Brabant, maar ook van Waals-Brabant en het Brussels hoofdstedelijk gewest.

In afwachting van de afwerking van de archiefbewaarplaatsen is het aanbod van archief momenteel nog relatief beperkt. Een groot gedeelte van het Vlaams-Brabants materiaal bevindt zich immers nog steeds in Rijksarchief Beveren. Toch heeft Leuven voor de lokale Leuvense en Oost-Brabantse geschiedenis nu al heel wat te bieden. Het huidige bezit is hoofdzakelijk afkomstig uit het Algemeen Rijksarchief te Brussel, dat tot 2001 ook fungeerde als rijksarchief voor de oude provincie Brabant. Het archief van de centrale administratie van het oude hertogdom (Raad, Staten en Drossaard van Brabant), het Dijle-Departement en de unitaire provincie Brabant, wordt bewaard in het Rijksarchief van het Brussels hoofdstedelijk gewest te Anderlecht. Rijksarchief Leuven bewaart hoofdzakelijk archief dat afkomstig is van 'lokale' archiefvormers op het grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant: schepenbanken, gemeenten, kerkfabrieken, notarissen, enz... De ruggengraat hiervan wordt gevormd door de kavels van drie grote 'unitaire' fondsen die in de negentiende eeuw werden gevormd.

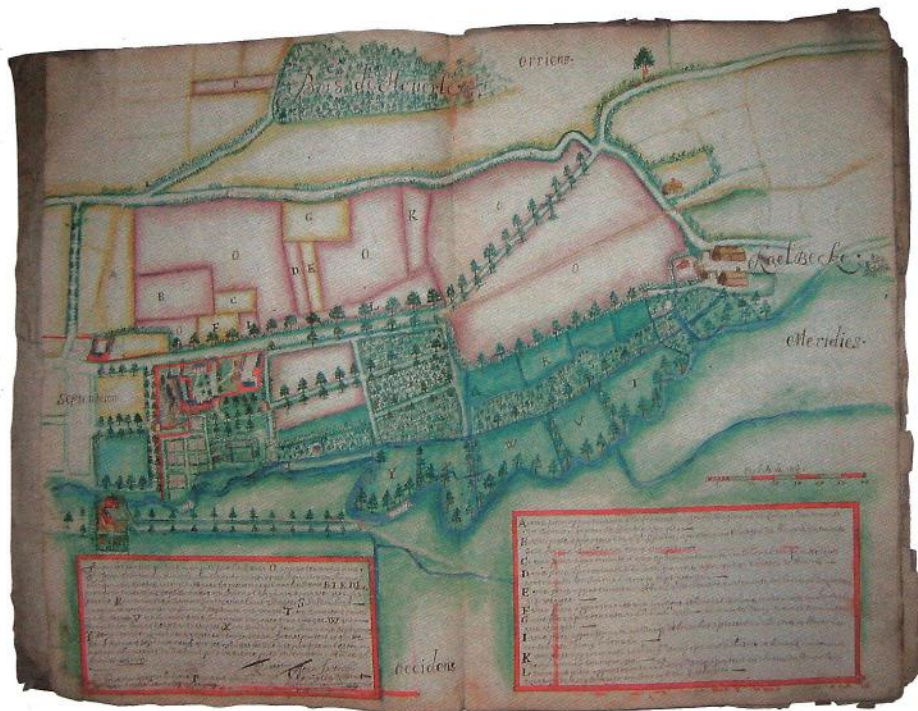
Het fonds schepengriffies bevat hoofdzakelijk de gerechtelijke archieven afkom-

stig van de schepenbanken, laat- en cijns-hoven uit het *ancien régime*, die tijdens de Franse Revolutie overgedragen werden aan de nieuw opgerichte rechtbanken en die via deze weg in het Algemeen Rijksarchief te Brussel terecht kwamen. Tot nu toe was dit fonds uitgesplitst per gerechtelijk arrondissement, maar het is thans in drie delen verkaveld, uiteraard in functie van de geografische ligging van de archiefvormende schepenbank (Vlaams-Brabant, Waals-Brabant, Brussel). Het spreekt voor zich dat deze archieven, gevormd door de voorlopers van de gemeenten, prachtig materiaal bevatten voor plaatselijk historisch onderzoek. De onderzoeker vindt hier procesdossiers, wesenboeken, sterfhuisinventarissen, schepenregisters, met daarin de registratie van duizenden akten, enz...: schepenbankarchief vormt een echte goudmijn voor de lokale geschiedenis.

Dat geldt ook voor het Brabants kerkelijk archief, dat te Brussel ondergebracht was

in één groot fonds met een doorlopende nummering. Het Vlaams-Brabantse luik hiervan te Leuven wordt gevormd door de archieven van parochiekerken, kapittels,

kloosters en abdijen die op het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw in beslag werden genomen of aangekocht, maar ook uit de parochiearchieven die vooral na de archiefwet van 1955 op het Rijksarchief in bewaring werden gegeven. In het Vlaams-Brabantse kerkarchief worden belangrijke abdiarchieven bewaard, waaronder Averbode en Affligem met hun middeleeuwse oorkondenschat en hun beroemde kaartboeken, maar daarnaast ook archieven van tientallen bescheiden, maar daarom niet minder interessante kloosters en parochiekerken uit de hele provincie.

Het archief van de Brabantse notarissen vormt een derde grote moot uit het *ancien régime*. Notarissen hebben als professionele schrijvers uiteraard een berg archief nagelaten. De kern van dit fonds wordt gevormd door de archieven die het Notariaat-Generaal van Brabant in het *ancien régime* reeds bijeenbracht (22.000 nummers, circa vier miljoen minuten), maar ook daarna hebben nog heel wat overdrachten plaatsgevonden. Het Vlaams-Brabantse luik van dit omvang-

rijke archief bevindt zich momenteel nog in Rijksarchief Beveren, maar een aantal archiefbestanddelen zijn op microfilm in Leuven te raadplegen.

Een cruciale bron voor de Leuvense lokale geschiedenis is het archief van de oude universiteit Leuven (1425-1797). Geconfisqueerd bij de afschaffing van de universiteit op het einde van de achttiende eeuw, is het na een afwezigheid van meer dan twee eeuwen teruggekeerd naar de stad waar het gevormd werd. Het universiteitsarchief in zijn geheel heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Eigenlijk vormt het een conglomeraat van archieven afkomstig van diverse faculteiten, colleges en stichtingen van de oude universiteit. De kroonjuwelen van het kernarchief zijn ongetwijfeld de reeks matrikels of inschrijvingsregisters, die vanaf 1453 bewaard zijn. Hierin staan de namen opgetekend van de duizenden studenten die in de loop van het *ancien régime* aan de *alma mater* gestudeerd hebben. Sinds kort zijn deze bronnen in digitale vorm te raadplegen op de webstek van het Rijksarchief. Volledigheidshalve dient hier nog

aangestipt dat ook het archief van de Rijksuniversiteit die tussen 1817 en 1835 te Leuven gefunctioneerd heeft, in Rijksarchief Leuven bewaard wordt.

Belangrijk voor de lokale geschiedenis van Leuven zijn tenslotte ook de bestanden 'Weeskamer' en 'Openbare Onderstand Leuven'. Dit laatste archief is een conglomeraat van bestanden afkomstig van archiefvormers uit het *ancien régime* die zich vooral met armenzorg hebben ingelaten, zoals armentafels en godshuizen. Ook de mooie archieven van het Groot en Klein begijnhof zijn in dit fonds opgenomen.

Het grootste gedeelte van het negentiende- en twintigste-eeuwse archief wordt voorlopig nog in Beveren bewaard: archieven van gemeenten, OCMW's, rechtbanken, gevangnissen, enz., maar bijvoorbeeld ook van voormalig eerste minister Gaston Eyskens, van brouwerij Stella Artois, enz.

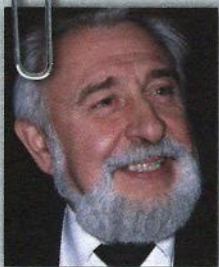
De afwerking van het nieuwe archiefmagazijn is voorzien voor het midden van 2009; dan kan alle archief worden overgebracht en kan de werking echt van start gaan. Maar ook nu al is er in Rijksarchief Leuven veel te ontdekken voor de lokale vorser.

EDDY PUT, *Rijksarchief*

Rijksarchief Leuven is gevestigd in het voormalig Villerscollege, Vaartstraat 24 in Leuven. Het is van dinsdag tot vrijdag geopend van 8u30 tot 16u30 en op zaterdag van 8u30 tot 12u30 en van 13 tot 16u (met uitzondering van juli en augustus).

Een beknopt archievenoverzicht en meer informatie zijn te vinden op: <http://arch.arch.be>;

Contact: Rijksarchief.Leuven@arch.be en 016 31 49 54.

Marcel Dujardin (Leuven, 1937) werd in 2006 verkozen tot stadsfiguur van Leuven. Hij is momenteel nog actief lid van de Academie van 't Leuvens en beheerder van een aantal kinderdagverblijven in Leuven. Sinds jaar en dag is hij evenwel niet weg te denken uit het Leuvense verenigingsleven. In 2004 vereerde hij het stadsarchief met de schenking van een aantal jaarboeken van het Kersouwken, waarvan hij jarenlang lid is geweest, en ook van twaalf glasnegatieven van zijn grootvader Alphonse Arnou.

Leuven 1914: het fotografische relaas van Alphonse en Emile Arnou

en stak ze één voor één in brand met fosfortabletten. Zowel particuliere woningen als historische openbare gebouwen ontsnapten niet aan de furie van de Duitsers. De stadsschouwburg in de Statiestraat (de huidige Bondgenotenlaan), het Tafelrond op de Grote Markt, de universiteitsbibliotheek op de Oude Markt, het Driutiuscollege in de Schrijnmakersstraat, het gerechtshof in de Nieuwstraat (de huidige Leopold Vanderkelenstraat): ze werden allemaal in lichterlaaie gezet en brandden volledig uit. Drie dagen lang zouden er rookpluimen boven Leuven hangen. De materiële schade was dan ook enorm: in Leuven zelf telde men 1081 uitgebrande panden. Vooral de burgerwijken zoals de Statiestraat, de Volksplaats (het huidige Mgr. Ladeuzeplein) en de boulevards langs de oude stadsvesten werden zwaar getroffen. Door de vernieling van het commerciële hart van Leuven kwam ook de voedselvoorrading in het gedrang en raakte het openbare leven verlamd. Bovendien werden de inwoners het slachtoffer van terreur en werden ze geïntimideerd met schijnexecuties en de dreiging met nieuwe verwoestingen. Ook de gemeenten rond Leuven deelden in het leed. In Kessel-Lo werden 461 huizen vernietigd, in Herent 312, in Heverlee 95, in Wilsede 36 en in Korbeek-Lo 12.

Vlak na deze rampzalige brandstichting namen een aantal fotografen, ondanks het verbod van de Duitse overheid, foto's van het puin in de verwoeste binnenstad. Zowel bekende fotografen als anonieme

Op 20 augustus 1914 begon voor de Leuvenaars de Eerste Wereldoorlog. Die dag namen Duitse troepen de stad in en maakten het de bevolking duidelijk dat ze bij enig verzet hard zouden optreden. De eerste dagen van de bezetting bleef het bij dreigementen, maar de avond van 25 augustus werd erg traumatisch voor de Leuvense bevolking. Volgens de officiële versie van de Duitse overheid openden Leuvense vrijsschutters, de zogenaamde *franc tireurs*, die avond zonder aanwijsbare reden het vuur op Duitse soldaten. Een wilde schietpartij was het gevolg. Vermoede-

lijk hebben Duitse soldaten echter zelf het vuur geopend op hun eigen troepen, die ze in het schemerduister voor Belgische eenheden hielden. Hoe dan ook, de Duitse officieren reageerden onmiddellijk met bijzonder strenge vergeldingsmaatregelen. Op het Statieplein (het huidige Martelarenplein, dat zijn naam dankt ter nagedachtenis aan dit feit) werd een tiental personen standrechtelijk gefusilleerd; in totaal zouden meer dan tweehonderd Leuvenaars de Duitse vergelding niet overleven. Een *Brenkolonne* doorkruiste immers de stad, drong de huizen binnen

amateurs zorgden voor een unieke getuigenis van deze ingrijpende gebeurtenis. Onder deze bekende fotografen horen zeker de gebroeders Pierre Alphonse (Leuven, 1875 – Leuven, 1952) en Pierre Emile (Leuven, 1882-1955), die beiden in Leuven het beroep van opticien-fotograaf uitoefenden. Van hun reportages over de brand van Leuven werden twee exemplaren bewaard. Een ervan bevindt zich in het Stadsarchief sinds ze in 1972 door E. Vanderborght, adjunct-kabinetschef van de koning, aan het Leuven werd overgemaakt. Volgens de schenker was het album afkomstig uit de nalatenschap van een Leuvense oom. Het album bevat zesendertig opnamen van Leuven, genomen vlak na de brand van 25-26 augustus, met uitzondering van twee foto's die de toestand van de universiteitshalle vóór de brand weergeven.

Het universiteitsarchief van de K.U. Leuven bewaart het andere exemplaar van dit album met vierentwintig foto's en een frontpagina, waarin de gebroeders E. en A. Arnou duidelijk als auteurs worden vermeld. De twee exemplaren bevatten tweëntwintig gemeenschappelijke foto's. De foto van het verwoeste Witvrouwklooster in de Diestsestraat en die van het Beenhouwersplein (het huidige Mathieu de Layensplein) komen enkel voor in het album van het universiteitsarchief.

In 2004 kon de collectie van het Stadsarchief echter uitgebreid worden met een unieke verzameling van twaalf fotonegatieven op glasplaat. De milde schenker was niemand minder dan Marcel Dujardin, die ze van zijn grootvader Alphonse Arnou had geërfd. Marcel herinnert zich nog duidelijk de optiekwinkel in de Tiensestraat (huidig huisnummer 22) met de zeer oude toog, de grote rekken tegen de muren en de *chambre noir*. Als technicus optische apparatuur verkocht Alphonse Arnou destijds ook fotoapparatuur. In zijn huis was ook een studio voor portretfotografie ingericht, die mettertijd niet meer werd gebruikt. In zijn latere carrière beperkte Alphonse Arnou zich tot het labo-werk voor het ontwikkelen en afdrucken van amateurfoto's. De optiekwinkel werd later overgenomen door René Beckers, eveneens kleinzoon van Alphonse Arnou en een neef van Marcel Dujardin. Vreemd genoeg heeft Marcel nooit geweten dat zijn grootvader nog een broer Pierre Emile had, die in Leuven eveneens een optiekwinkel uitbaatte. Tussen 1916 en 1937 was dat in de Maria-Theresiastraat. Vanaf 1937 had hij als nijverheidsfotograaf zijn intrek genomen op de Volksplaats.

Dankzij de goede zorgen van Marcel Dujardin konden de twaalf glasnegatieven in het stadsarchief een goede bewaarplaats krijgen. Hun afdrucken zorgden voor een unieke verzameling. Negen afdrucken komen voor in het album van het Leuvense stadsarchief, zes ervan werden opgenomen in het boek *Louvain, ville martyre* van de Zwitser Albert Fuglister (1916). Een aantal fotonegatieven werden afgedrukt in het boek van André Cresens over 150 jaar fotografie te Leuven, waaronder deze van een zicht op de Lei van aan de pas aangelegde balustrades van de Dijle naar de Brusselstraat toe. Centraal op de foto staat de kapel van het Augustinessenklooster in de Brusselstraat. Het geheel levert een uniek tijdsbeeld van de Brusselsestraat anno 1914. De schenking van Marcel Dujardin betekende dus een belangrijke aanwinst voor onze fototheek waarvoor onze hartelijke dank.

Een aantal van deze foto's en afdrucken werden opnieuw gebruikt voor de openlucht tentoonstelling, ingericht door de dienst Communicatie naar aanleiding van de negentigste herdenking van het einde van de Eerste Wereldoorlog. U kan ze vanaf begin november gaan bewonderen in de Leuvense binnenstad.

MARIKA CEUNEN

Meer weten?

A. Cresens, *150 jaar fotografie te Leuven*, Brugge, 1989.

M. Ceunen en Piet Veldeman (red.), *Aan onze helden en martelaren... Beelden van de brand van Leuven (augustus 1914)*, Leuven, 2004.

Van de Hoelstrate tot het Professor Roger van Overstraetenplein. Over straatnaamgeving te Leuven

Het archief is niet alleen de bewaarplaats van documenten die getuigen van het verleden van de stad. Tot zijn takenpakket behoren ook opdrachten met betrekking tot de Leuvense actualiteit. Eén van de misschien wat verrassendere taken van het Stadsarchief is bijvoorbeeld het mee tot stand brengen van voorstellen voor nieuwe straatnamen. Dat is een allesbehalve gemakkelijke opdracht, omdat voortdurend moet rekening gehouden worden met zowel de wetgeving als met de lokale gevoeligheden ter zake.

De Vlaamse wetgeving

De eerste belangrijke voorschriften met betrekking tot de straatnaamgeving in Vlaanderen werden meegedeeld in de ministeriële omzendbrief van 7 december 1972. In artikel 1 van deze tekst wordt bevestigd dat enkel de gemeenteraad bevoegd is om de naam van openbare wegen en pleinen vast te stellen of te wijzigen. In het tweede artikel wordt vervolgens ingegaan op de algemene principes waaraan de gemeentebesturen zich dienen te houden. Er moet bij voorkeur geput worden uit gegevens van de plaatselijke geschiedenis, het kunst- en cultuurleven, de toponymie en de volkskunde. Persoonsnamen mogen enkel als straatnaam worden gebruikt, indien de persoon in kwestie een belangrijke bijdrage heeft geleverd van historisch, wetenschappelijke of maatschappelijke belang. De voorkeur wordt gegeven aan figuren die voor de gemeente of de onmiddellijke omgeving van betekenis zijn geweest. Namen van leden van de koninklijke familie mogen alleen gebruikt worden na de goedkeuring van de Koning, bij bemiddeling van de Minister van Binnenlandse Zaken. Deze eerste omzendbrief voorzorg ook in een verplichte voorafgaandelijke raadpleging van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, die ook een gunstig advies moest geven. Was dit niet het geval, dan mocht de gemeenteraad op zoek naar een beter voorstel. Bij naamswijziging hebben bovendien alle meerderjarigen die langs de bewuste openbare weg wonen het recht om bij de gemeenteraad bezwaar

aan te tekenen tegen een beoogde straatnaamgeving. Enkel indien de naamswijziging plaatsvindt in het kader van een operatie om straatnamen die door de gemeentelijke herindeling in een fusiegemeente dubbel voorkomen, vervalt dit inspraakrecht.

Deze ministeriële omzendbrief werd vervangen door het Decreet 'tot bescherming van de namen van de openbare wegen en pleinen', op 28 januari 1977 uitgevaardigd door de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap. Hierin werden toch een aantal belangrijke nieuwigheden voorgesteld. Voor persoonsnamen als straatnamen mogen geen namen van levende personen worden gebruikt. Bovendien werd de keuzevrijheid van de gemeenten aan banden gelegd. Er werd een nieuw adviesorgaan opgericht: de Koninklijke Vlaamse Commissie van Advies voor Plaatsnaamgeving. Deze nieuwe adviescommissie bestond uit provinciale commissies van telkens zes experts en voorgezeten door de gouverneur. Daarnaast werd er één Vlaamse beroepscommissie ingesteld met eveneens zes leden en voorgezeten door de minister van Cultuur. In al deze commissies zetelden naamkundige en historische deskundigen, die vooral be- gaan waren met een voor heel Vlaanderen eenvormige straatnaamgeving en zich minder gelegen lieten aan plaatselijke gevoeligheden en voorkeuren. Naast het verplichte advies van de provinciale afdeling van de Vlaamse Commissie

van Advies, diende het gemeentebestuur ook nog steeds een openbaar onderzoek in te stellen, waarbij alle betrokkenen hun bezwaar konden uiten tegen de nieuw voorgestelde straatnaam. Tijdens dit openbaar onderzoek van dertig dagen moet ook de cultuurraad om advies worden gevraagd. Dit advies is verplicht, maar niet bindend.

In 1997 wijzigde het Vlaams Parlement het decreet door te bepalen dat het openbaar onderzoek voortaan ook niet meer vereist was bij straatnaamwijzigingen die louter bedoeld zijn om taal- en spelfouten te verbeteren. Een eenvoudig maar nog steeds bindend advies van de provinciale commissie voor plaatsnaamgeving was sindsdien voldoende.

Vijf jaar later werden bij de volgende decreetwijziging van 29 november 2002 deze provinciale commissies afgeschaft. Deze wijziging kwam er op vraag van verschillende gemeentebesturen die de bestaande procedure als zeer omslachtig en

tijdrovend ervoeren en het bindende advies van een provinciale expertencommissie als te betuttelend. Daardoor bleef enkel het openbaar onderzoek (bij naamswijziging) en het niet-bindende advies van de cultuurraad in de huidige decreettekst behouden als middelen tot inspraak van de burger in de straatnaamgeving. Met het wegvallen van een extern bovenlokaal expertenadvies dat bindend was, beslist de gemeenteraad sindsdien dus volledig vrij en autonoom over de namen die ze aan nieuwe straten geeft of de wijzigingen die ze in het namenbestand aanbrengt.

De Leuvense praktijk

Wie was en is er in Leuven nu allemaal betrokken bij de keuze van een straatnaam? Na de fusie van gemeenten in 1976 liet de Leuvense gemeenteraad zich voor de naamgeving van straten en pleinen vooral leiden door een Raadscommissie voor de wijziging van de straatnamen. Deze Raadscommissie bestond uit elf leden en was samengesteld uit gemeenteraadsleden van de verschillende politieke partijen. Een eerste belangrijke opdracht van deze ad hoc commissie was het zoeken naar nieuwe straatnamen voor de straten die ten gevolge van de fusie van gemeenten meermaals, soms zelfs wel vijf keer, voorkwamen in groot-Leuven. Dat was een behoorlijk grote operatie. In totaal werden in november 1978 126 nieuwe voorstellen geformuleerd. Die vonden echter allerminst allemaal genade in de ogen van de Leuvense bevolking. Zo was er het voorstel om het Pater Damiaanplein in Leuven om te vormen tot Pottekensmarkt. Tegen dit voorstel kwamen echter heel wat bezwaren. Evenmin uitgevoerd werd het voorstel om de Kardinaal Mercierlaan in Heverlee te wijzigen in Dreef en de Koning Albertlaan in Kessel-Lo te veranderen in Kardinaal J. Cardijnlaan.

Een tweede belangrijke opdracht voor de raadscommissie was het aanpassen van de straatnamen aan de toenmalige spellingsregels. Op 21 januari 1980 keurde de gemeenteraad achttien aanpassingen goed; op 1 maart 1982 werden maar liefst 89 straatnamen aangepast. Het betrof vooral aanpassingen door toevoeging van een koppelteken (Heilige-Geeststraat) en door de vervanging van vreemde woorden door een correct Nederlands equivalent (Cité Delvaux werd Paul Delvauxwijk). Ook het streven naar consistentie in het straatnamenbestand (Koning Albert I-laan; Koning Leopold III-laan) en naar een duidelijke identificatie van persoonsnamen (Adolphe Bastinstraat in plaats van Bastinstraat) speelden een belangrijke rol.

Deze raadscommissie vergaderde tussen 1978 en 1986. Vervolgens werd haar taak overgenomen door het Bureau van de Raad. Tot het gemeentebestuur in 1995 besloot om zich voortaan door een comité toponymie te laten adviseren. Die externe adviesgroep kwam voor het eerst samen op 30 mei 1995 en was samengesteld uit voorzitter Alfons Roeck en de bestuursleden Roger Kockaerts, Maurice Smeyers, Jan Staes, Hilda Van Nieuwerburgh en André Wittebols. In hun eerste vergadering stelden zij een aantal richtlijnen op die ze bij het zoeken naar voorstellen voor straatnamen zouden volgen. Het comité toponymie koos bijvoorbeeld systematisch voor het tot straatnaam transformeren van historische toponiemen waar dat mogelijk bleek. Voor een wijk gaf het comité de voorkeur aan reeksen van namen van bijvoorbeeld vogels of planten. Namen van personen zouden zoveel mogelijk geweerd worden. Dit comité was verantwoordelijk voor heel wat nieuwe straatnamen die tussen 1995 en 2008 werden ingevoerd. Vooral in het zoeken naar nieuwe namen voor het wegwerken van de vele dubbele of gelijkkluidende namen in groot-Leuven was het comité zeer actief.

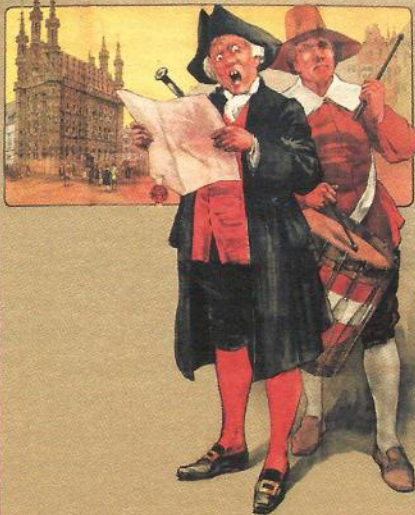
Maar niet alleen dubbel gebruikte straatnamen – die voor verwarring kunnen zorgen en bijvoorbeeld de nooddiensten bij een dringende oproep erg parten kunnen spelen – gaven aanleiding tot creatieve

voorstellen voor straatnaamwijziging. Vrij regelmatig doken en duiken ook voorstellen op van meer of minder notoire Leuvenaars om een bepaalde straatnaam te wijzigen. Zo werd in 1989 bijvoorbeeld voorgesteld om het Mgr. Ladeuzeplein om te dopen tot Piet de Somerplein en om het Maarschalk Fochplein voortaan Brabantplein te noemen. De tijd dat straatnamen voor de eeuwigheid bedacht werden, is dus al geruime tijd voorbij. Ze worden in tegendeel in toenemende mate gezien als een onderdeel van de lokale identiteitsconstructie en van de citymarketing en zijn conform de trendgevoeligheid van deze beide domeinen ook stilaan aan het verworpen tot geografische etiketten die als   la mode inwisselbaar worden gepercipieerd.

De externe adviescommissie toponymie kon vanaf haar ontstaan in 1995 beroep doen op de diensten van een personeelslid van het stadssecretariaat voor de functie van secretaris. Na de op pensioenstelling van het personeelslid in kwestie kreeg het stadsbestuur in 2005 de opdracht om deze beleidsondersteunende taak over te nemen. Dat betekent echter behoorlijk wat tijdsinvestering, zeker sinds een aantal nieuwbouwprojecten zoals de Barbarasite en De Centrale Werkplaatsen voor heel wat nieuwe straten in Leuven zorgen die ook allemaal een naam moeten krijgen. Omdat de werkzaamheden van de externe adviescommissie de voorbije jaren wat verwaterd zijn, is het tijd voor een nieuwe samenstelling van deze groep. Mensen met belangstelling voor het thema straatnaamgeving  n met relevante expertise (historisch of naamkundig), die bereid zijn hier wat tijd in te investeren, worden daarom vriendelijk verzocht zich bij het stadsarchief te melden. Over afzienbare tijd zal een voorstel voor een nieuw samengestelde commissie straatnaamgeving aan het college worden overgemaakt.

MARIKA CEUNEN

praktische informatie

Salsa! vzw
Samen Actief voor het
Leuvens StadsArchief!

Maatschappelijke zetel
Stadsarchief Leuven,
Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven

www.leuven.be/salsa
salsa@leuven.be

Bestuursleden

Gustaaf Janssens (voorzitter),
Karel Carmeliet,
Marc Carnier (penningmeester),
Luc Grégoire,
Hendrik Ollivier (secretaris)

U kan lid worden van Salsa! vzw

door overschrijving van
€ 10 (voor gewone leden) of
€ 25 (voor steunende leden)
op volgend rekeningnummer:
068-2420772-67

Dit lidgeld omvat de driemaandelijkse
nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen
van de eigen publicaties en gratis
toegang tot de activiteiten van de
vriendenkring.

Stadsarchief Leuven

Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven
T 016 30 08 69
F 016 23 40 06
E archieff@leuven.be

Openingsuren leeszaal

Dinsdag, woensdag: 9.00 tot 17.00 u
Donderdag: 9.00 tot 19.00 u
Vrijdag: 9.00 tot 16.00 u

Salsa!.doc

C O L O F O N

is een driemaandelijkse nieuwsbrief,
uitgegeven door Salsa! vzw,
de Vriendenkring van
het Leuvens Stadsarchief.

Het abonnement is inbegrepen
in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Redactie
Marc Carnier
Marika Ceunen
Gustaaf Janssens

Redactieadres
Stadsarchief Leuven

Verantwoordelijke uitgever
Gustaaf Janssens
Maria-Theresiastraat 87
3000 Leuven

Foto's
Marika Ceunen,
Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven

Druk en vormgeving
Drukkerij Leën | Hasselt

Activiteiten van Salsa! vzw

Voorstelling van het zesde SALSA!-cahier: "Leuven 1958"

Tijdens het Expojaar 1958 stond niet enkel Brussel in het middelpunt van de belangstelling. Ook in Leuven werden tal van evenementen georganiseerd die de internationale pers haalden. Het stadsbestuur organiseerde immers in dat jaar twee prestigieuze stoeten. Eén ervan vond plaats op 27 juli en beeldde de Blijde Inkomst van Karel V uit. Een tweede stoet trok door de Leuvense straten op zondag 7 september en had als thema de samenwerking tussen de Brabantse steden, zoals beschreven in het charter van 8 maart 1355. Over deze twee historische stoeten schreef professor dr. Tom Verschaffel een boeiend verhaal, gepubliceerd als zesde SALSA!-cahier.

Exclusief voor Salsa!-leden komt hij dit cahier op 5 december 2008 tijdens onze jaarlijkse ledenbijeenkomst persoonlijk toelichten. Het Stadsarchief zorgt zoals steeds voor een drankje achteraf.

Voor uw agenda: vrijdag 5 december 2008 om 20.00 uur in het Auditorium van Tweebronnen. Vooraf inschrijven gewenst, via mail naar archieff@leuven.be of telefonisch op het nummer 016/300 869.